

NEW EUROPE COLLEGE

LOST IN SPACE

Edited by Augustin Ioan

This volume is published by the New Europe College as
part of the RELINK publication series

Copyright © 2003 – New Europe College

ISBN 973-85697-6-1

SPAȚIUL IDENTITĂȚII

HANNA DERER

„The most enduring feature of the city is its physical build, which remains with remarkable persistence, gaining increments that are responsive to the most recent economic demand and reflective of the latest stylistic vogue, but conserving evidence of past urban culture for present and future generations.”

Spiro Kostof, *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History* (London: Thames and Hudson), p. 40.

Spațiu și reper

Dacă spațiul este întinderea tridimensională nelimitată în care sunt localizate toate obiectele și în care au loc toate evenimentele,¹ atunci spațiul este ceea ce generează atât necesitatea de orientare, dar și condițiile necesare pentru ca aceasta să se poată produce. Cu alte cuvinte, spațiul este (un) reper² în ultimă instanță.

¹ „Space ... 1. the unlimited or indefinitely great three-dimensional expanse in which all material objects are located and all events occur. ...” („Spațiu ... 1. întinderea tridimensională nelimitată sau de dimensiuni nedefinite în care sunt localizate toate obiectele și în care se produc toate evenimentele ...”) cf. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language* (Webster – Dictionar enciclopedic al limbii engleze). New York: Gramercy Books, 1994, 1362.

² „Reper ... Punct de reper = semn care servește la ... orientare.” *Dicționarul explicativ al limbii române*. București: Editura Academiei, 1984, 798.

Aceasta întindere tridimensională nelimitată suportă decupaje din care rezultă părți de spațiu finite. Dacă marginile acestora au o existență fizică, aceste părți se pot constitui ca materie primă pentru acel domeniu de activitate care este denumit „arhitectură”.³

Produsul acestui domeniu de activitate – spațiul arhitectural – se desfășoară deci în cadrul / în interiorul unei anvelopante materiale care se constituie ca unul dintre obiectele localizate în întinderea tridimensională nelimitată care este spațiul. În același timp, „obiectul de arhitectură” poate să se dovedească util în orientare, deci poate fi utilizat el însuși ca reper. Acest lucru este valabil și atunci când obiectul de arhitectură face parte dintr-un grup care reprezintă materializarea unei așezări umane.

La rândul lor, satul și orașul pot fi interpretate ca decupaje finite din întinderea tridimensională nelimitată care este spațiul și, evident, ele pot funcționa ca repere pentru orientarea în teritoriu – următoarea categorie de spațiu finit, în ordinea creșterii din punct de vedere al dimensiunilor.

Așa cum obiectul de arhitectură cuprinde în interiorul său spațiul arhitectural, și așezările umane, în special orașele,⁴ posedă între limitele lor un spațiu, numit desigur spațiu urban. Ca și în cazul spațiului arhitectural, spațiul urban nu este pur și simplu un efect întâmplător al raportului plin/gol, respectiv construit/neconstruit. El este de fapt rezultatul unor relații de

³ Istoria înregistrează și încercări de a crea impresia de spațiu infinit în cadrul spațiului finit care reprezintă materia primă a arhitecturii și a urbanismului. Dintre aceste încercări trebuie menționate cele reușite de către arhitectura bizantină și cele pe care le datorăm arhitecturii și urbanismului din perioada barocă. Acest tip de încercări nu are relevanță deosebită pentru cele ce urmează.

⁴ Dat fiind că este vorba de arhitectură, deci de un mod artificial de a modela porțiuni finite de spațiu, cele ce urmează se vor referi în special sau exclusiv la așezările urbane.

diferite tipuri și naturi care sunt concepute sau au aparut între componentele fizice ale orașului și are, ca și spațiul arhitectural, o serie de funcțiuni. Între acestea, pare să se fi numărat mereu, și cea de reper.

Într-o măsură oarecare, istoria dedicată arhitecturii și urbanismului, atât celor reale (realizate), cât și celor imaginare, poate fi privită ca o istorie a modalităților specifice de a crea sisteme de referință care să permită orientarea. Acest sistem de referință a fost conceput în plan orizontal – precum axele orientate după cele patru puncte cardinale din orașele etrusce și cele romane – sau a fost gândit în plan vertical – ca în cazul acropolei din antichitatea greacă sau al catedralei care domina în evul mediu silueta orașului vest-european. Sistemul de referință destinat orientării a fost uneori elaborat doar în plan mental – precum cel care organizează orașele ideale din Renaștere – sau a depășit atât de puternic sfera imaginarului, încât a generat fondarea, construcția și organizarea unor orașe noi – așa cum sunt cele din perioada barocă. Mai mult, istoria sugerează că în evoluția fenomenului arhitectural și urbanistic au existat etape în care sistemele de referință necesare în orientare erau gândite astfel încât să reducă libertatea de mișcare a individului și/sau a comunității sau, dimpotrivă, utilizau repere menite să lărgescă posibilitățile acestuia/acesteia. Din prima categorie pare să facă parte urbanismul hausmannian, în timp ce pentru cea de-a doua pot fi luate în considerare, de exemplu, principiile formulate pentru orașul-grădină.⁵

⁵ Despre motivele care au generat principiile urbanismului de tip hausmannian și despre creșterea libertății de mișcare (în sens social, economic și politic) în teoria orașului-grădină a lui Ebenezer Howard în Kostof, Spiro *The City Shaped: Urban Patterns and Meanings Through History* (Orașul modelat. Tipare urbane și semnificații de-a lungul istoriei). Londra: Thames and Hudson, 1991, 230, respectiv 202-203.

Spațiul arhitectural și spațiul urban prezintă deci caracteristici care, prin diferite maniere de modelare, permit în primul rând orientarea, libera sau constrânsă, în existența fizică a celui/celor care intră în contact cu el. Din acest punct de vedere se poate afirma că spațiul produs în mod artificial de arhitectură și urbanism este reper în primă instanță.

Reper si valoare

Modificarea spațiului arhitectural și, în special, modificarea spațiului urban presupune eforturi financiare mari cărora le corespunde, în cele mai multe cazuri, o durată de execuție importantă. Această inerție reprezintă de fapt o anumită stabilitate în timp. În consecință, spațiul arhitectural și, în special, spațiul urban permit nu numai prima orientare, ci și repetarea acesteia în timp îndelungat.

Societate și specialiști

Stabilitatea spațiului arhitectural și a spațiului urban reprezintă unul dintre factorii favorizanți prin care aceste două tipuri de reperi permit orientarea și re-orientarea nu numai în spațiu (acea întindere tridimensională nelimitată ...), ci și în timp.

Pe de altă parte, în măsura în care un spațiu arhitectural și (sau) un spațiu urban fac (face) parte dintre produsele unor precedente trecute, deci irepetabile, aceste două tipuri de reper, utile în orientarea și în re-orientarea în spațiu și în timp, sunt încărcate automat cu ceea ce Alois Riegl⁶ a numit „valoare

⁶ Alois Riegl (1858-1905), istoric de artă și conservator, președinte al Comisiei Monumentelor Istorice din Austria, a publicat în anul 1903 *Der moderne Denkmalkultus, sein Wesen und seine Entstehung* (Cultura modernă a monumentelor), carte de referință pentru principiile necesare la evaluarea patrimoniului cultural. Pentru textul de față a fost utilizată traducerea în franceză, din anul 1984.

istorica”.⁷ În consecință, un spațiu arhitectural și/sau un spațiu urban pot (poate) reprezenta un reper cu caracter de raritate sau chiar de unicat.

„Valoarea” este însă un ceva relativ⁸ și, din acest punct de vedere, „valoarea istorică” și „valoarea de raritate sau de unicat” ale unui reper nu constituie excepții. Ceea ce este util și utilizat la orientare și la re-orientare de către un individ poate să nu aibă nici o semnificație pentru existența în spațiu și în timp a unui alt individ.

Spațiul arhitectural cuprins de către o locuință, de exemplu, funcționează drept reper pentru cei care îl folosesc. La fel, anvelopanta ce cuprinde acest spațiu arhitectural, deci clădirea, reprezintă un element de orientare în spațiul urban în principal pentru utilizatorii acelei locuințe. Pe de altă parte, locuința reprezintă reperul prin care indivizii își definesc propria poziție în spațiul urban în raport cu ceilalți membri ai comunității respective. Mai mult, locuința poate constitui un reper nu numai pentru localizarea în spațiul fizic al orașului, ci și în spațiul social al acestuia. În fine, nu de puține ori, locuința definește și poziția individului în istoria comunității respective.

Pe scurt, locuința funcționează ca reper în trei planuri de existență a individului – cea fizică, cea socială și cea temporală – și este percepută ca atare atât de către utilizatorul ei, cât și de ceilalți membri ai comunității. În acest fel, în aprecierea

⁷ Riegl, Alois *Le culte moderne des monuments* (Cultul modern al monumentelor). Paris: Editions du Seuil, 1984, 37.

⁸ „Value ... 1. the relative worth, merit or importance ...” („Valoare ... 1. meritul sau importanța relative ...”) cf. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language* (Webster – Dicționar enciclopedic al limbii engleze). New York: Gramercy Books, 1994, 1578.

unui reper materializat sub forma unui spațiu arhitectural intervine ceea ce se poate numi „recunoașterea colectivă”.

Dar recunoașterea colectivă nu constituie numai setul de repere prin care un individ își poate stabili propria poziție în interiorul grupului din care face parte. Recunoașterea colectivă s-a dovedit și o modalitate de manifestare a necesității de orientare a comunităților. Se poate afirma că există permanent încercări de stabilire a unor repere care să nu fie doar recunoscute de (aproape) toți membrii unei comunități, dar care să și permită acestora să își stabilească propria poziție în spațiu, timp și societate.

Evoluția istorică a acestei tendințe de a defini elementele necesare pentru orientarea comunităților demonstrează că recunoașterea colectivă este unul dintre factorii care transformă reperele în valori. Mai mult, valorile definite prin recunoaștere colectivă se bucură de o stabilitate mai mare și dorința comunităților de a consolida această stabilitate generează măsuri de conservare și prezervare.

Spațiul arhitectural și spațiul urban, capabile de a funcționa ca repere, caracterizate printr-o stabilitate relativ mare în timp și deseori încărcate cu valoare istorică și cu valoare de raritate sau unicat, se dovedesc în principiu elemente demne de recunoaștere colectivă, deci elemente apte de a fi apreciate drept valori.

Teoria contemporană de conservare și prezervare a patrimoniului arhitectural, urbanistic și rural pune în evidență rolul pe care recunoașterea colectivă îl are procesul de evaluare prin categoria de criterii referitoare la așa-numitele „valori de identitate culturală”.⁹ Acestea, între care vechimea, valorile

⁹ Vezi capitolul „Evaluation for Conservation” (Evaluare în vederea conservării) în Fielden, Bernard M., Jokilehto, Jukka *Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites* (Principii de management

referitoare la tradiție sau la continuitate, valorile memoriale, spirituale, religioase, simbolice ș.a., rezultă din reacția spontană a societății față de elementele materiale care le încorporează.

Specialiști și București

Principala dificultate generată de valorile de identitate culturală este constituită de posibilitățile practice de a le defini. Teoretic, reacția societății poate fi surprinsă prin sondaje de opinie sau prin anchete sociologice, practic însă, între perioada de aplicare a unor astfel de instrumente și etapa de interpretare a informațiilor culese se pot produce modificări importante. Acest lucru este valabil în special în orașele de dimensiuni mari care se caracterizează de obicei printr-o populație eterogenă și, în parte, instabilă.

În consecință, specialiștii sunt (deocamdată) constrânși să aplice alte metode. Un exemplu în acest sens îl constituie studiul dedicat centrului orașului București, studiu finalizat în anul 1976.¹⁰ Considerând că centrul unui oraș, deci „... cel mai important centru de interes orășenesc din întreaga aglomerație ...”¹¹ are și o dimensiune simbolică, autorii acestui studiu și-au propus de fapt să delimiteze (prin anchete) și o parte a spațiului urban încărcat cu valori de identitate culturală. Utilizarea acestei metode s-a dovedit fructoasă, de

pentru siturile aparținând patrimoniului cultural mondial). Roma: ICCROM, 1993.

¹⁰ Studiul dedicat delimitării centrului orașului București a fost prezentat de către Damian, Liviu, Popescu-Criveanu, Șerban, Panciu, Luminița și Voiculescu, Sanda sub titlul „Aspecte metodologice, istorice și social-psihologice în studiul centrului orașului București” în revista *Arhitectura* 4 (1976) și 6 (1977).

¹¹ Popescu-Criveanu, Șerban, Voiculescu, Sanda, Damian, Liviu „Aspecte metodologice” *Arhitectura* 4 (1976): 20.

vreme ce, rezultatele obținute în acest fel sunt comparabile¹² cu cele obținute printr-un alt studiu finalizat tot în anul 1976,¹³ dar destinat delimitării centrului istoric al orașului București.

Pe de altă parte, acest al doilea studiu a încercat să surprindă valorile de identitate culturală prin accentuarea ponderii ce a fost acordată criteriului referitor la vechimea fondului construit și la vechimea tramei stradale.¹⁴ Această atitudine este posibilă deoarece, dintre toate valorile de identitate culturală, singura care poate fi identificată și fără analizarea reacției generate de societate este într-adevăr vechimea.

Eforturile specialiștilor de a asigura protecția necesară valorilor materializate arhitectural și urbanistic în orașul București au fost întrerupte, după cum se știe, de intervențiile în urma cărora (nu numai) capitala a fost afectată începând cu deceniul opt al secolului al XX-lea. Aceste intervenții au distrus o serie întregă de repere, dintre care o bună parte se bucurau de recunoaștere colectivă, și au avut drept scop realizarea altora. Neîndoios, prin poziție și prin dimensiuni, Casa Poporului (actualmente Palatul Parlamentului) și calea

¹² Suprapunerea dintre limitele nucleului central și cele ale centrului istoric, precum și suprapunerea limitelor zonei centrale cu cele ale zonei istorice a fost constatată pe baza analizei celor două studii finalizate în anul 1976 și consemnată în Derer, Hanna „Evaluarea patrimoniului arhitectural – studiu de caz: București”. *Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice* 1-2 (1995): 49.

¹³ Studiul destinat delimitării centrului istoric și a zonei istorice ale orașului București a fost prezentat de către Cristea, Doina, Sandu, Alexandru, Popescu-Criveanu, Șerban, Voiculescu, Sanda sub titlul „Studiu de delimitare a zonei istorice a orașului București” în revista *Arhitectura* 6 (1977).

¹⁴ Cristea, Doina, Sandu, Alexandru, Popescu-Criveanu, Șerban, Voiculescu, Sanda „Studiu de delimitare a zonei istorice”.

Victoriei Socialismului (actualmente buldevardul Unirii) pot fi utilizate pentru orientarea și re-orientarea în spațiu și în timp, deci prezintă caracteristicile necesare unui reper. Conform informațiilor de care dispunem, cel puțin Casa Poporului se bucură și de recunoaștere colectivă.¹⁵ Sunt însă aceste lucruri suficiente pentru a o transforma într-o valoare?

București și identitate

Valorile de identitate sunt, în cea mai mare parte, de natură emoțională, deci subiective,¹⁶ și, în plus, ele se pot dovedi instabile în timp. În consecință, ele sunt necesare, dar nu și suficiente pentru a justifica măsuri de protecție de anvergura celor necesare în conservarea și prezervarea patrimoniului arhitectural, urbanistic și rural.¹⁷ Cu alte cuvinte, teoria contemporană consideră că, singure, valorile de identitate culturală nu pot defini poziția unei comunități în spațiu, în timp și în societate. De fapt, categoria largă a „valorilor culturale” cuprinde și „valorile artistice și tehnice”, precum și „valorile de raritate sau de unicat”.¹⁸ Acestea sunt tipuri de valori care trebuie identificate de către specialiști prin cercetare, respectiv prin analize statistice. Dintre acestea, valorile referitoare la calitățile artistice și tehnice sunt cele mai importante, deoarece acestea sunt cele care „... demonstrează

¹⁵ Aprecierile formulate la adresa clădirii și consemnate în celebrul caiet de impresii instituit în anul 1990 când Casa Poporului a fost deschisă publicului, premiul conferit arhitectei și, nu în ultimul rând, faptul că acum edificiul funcționează drept sediu al parlamentului reprezintă cu certitudine manifestări ale recunoașterii colective, chiar dacă nu este vorba de întreaga comunitate bucureșteană.

¹⁶ Fielden, Bernard M., Jokilehto, Jukka, *Management Guidelines*.

¹⁷ Oare la cât s-ar ridica devizul pentru restaurarea, conservarea și prezervarea Casei Poporului?

¹⁸ Fielden, Bernard M., Jokilehto, Jukka, *Management Guidelines*.

importanța relativă a unui obiect în raport cu timpul în care a fost conceput și realizat, în raport cu alte perioade și în raport cu societatea contemporană.”¹⁹ În acest fel, spațiul arhitectural sau spațiul urban în cauză este raportat și la alte spații similare care aparțin aceleasi tipologii, aceluiași stil, aceluiași autor, aceleași perioade și aceleași regiuni. Prin acest procedeu este pusă în evidență valoarea de raritate sau de unicat a spațiului cercetat.

Rezultă deci că un un reper materializat sub forma unui spațiu arhitectural și/sau a unui spațiu urban este reprezentativ pentru orientarea și re-orientarea unei comunități în spațiu, în timp și în societate numai dacă, bucurându-se de recunoaștere colectivă, este semnificativ în raport cu întreaga evoluție a fenomenului arhitectural și urbanistic susținută de comunitatea în cauză.

Evoluția arhitecturală și urbanistică a orașului București este deci singura în măsura să ofere scara de valori la care trebuie raportate toate intervențiile contemporane la care a fost supus în trecutul apropiat și la care este supus astăzi orașul.

Identificarea acestei scări de valori reprezintă o temă de studiu complexă și, din fericire, reluată la începutul anilor '90 din secolul al XX-lea. Interesul specialiștilor pentru acest subiect a recăpătat o formulare oficială în primul rând prin concursul „București 2000”, concurs lansat în anul 1995 de către Uniunea Arhitecților din România. Între preparativele necesare pentru acest concurs s-a numarat și cercetarea referitoare la valorile arhitecturale și urbanistice aflate în perimetrul delimitat în vederea concursului.²⁰ Cu acea ocazie

¹⁹ *Ibid.*

²⁰ „Studiu de evidențiere a valorilor arhitecturale și urbanistice din zona centrului civic din București”, realizat în anul 1994 de către Hanna Derer, Peter Derer și Cezara Mucenic, și înglobat în documentatia de

a fost elaborat un prim sistem de criterii de evaluare bazat pe clasificarea valorilor culturale în valori de identitate culturală, valori artistice și tehnice și valori de raritate sau de unicat. Verificarea acestui sistem a fost efectuată pe porțiunea de țesut urban istoric rămasă în jurul mănăstirii Antim, între Calea Victoria Socialismului (actualmente Bulevardul Unirii), Bulevardul George Coșbuc și Bulevardul Libertății.²¹ Această parte din Bucureștiul vechi se caracterizează în primul rând prin varietate, varietate ce se manifestă în toate modurile posibile: stilul fațadelor, tipuri de plan și de volume, feluri de așezare a clădirii pe parcelă. Această dezordine este însă numai aparentă. Pe porțiuni suficient de mari ale diferitelor străzi, clădirile se dispun față de stradă în același fel și toate intersecțiile sau largo-urile sunt marcate prin edificii ceva mai înalte sau sunt dominate de turla unei biserici. Prezența constantă a acestor leit-motive este cu atât mai surprinzătoare cu cât, în mod evident, clădirile care le materializează sunt edificate în perioade diferite de timp care corespund și unor etape diferite din evoluția fenomenului arhitectural și a principiilor urbanistice, începând cu deceniul opt al secolului al XIX-lea și încheind cu deceniul trei al secolului al XX-lea. Acest lucru demonstrează că autorii diferitelor intervenții realizate până la al doilea război mondial au înțeles identitatea țesutului urban în care au intervenit și că au respectat și au încercat să pună în evidență această identitate. Efortul lor este cu atât mai meritoriu cu cât au reușit să mențină și scara locului. În final, varietatea imaginilor urbane, înregistrate de ochi pe

concurs ca planșa „Amplasarea în teritoriu a valorilor arhitectural-urbanistice și a zonelor de protecție aferente”, București, 1994.

²¹ Prezentarea sistemului de criterii și a rezultatelor obținute prin verificarea sa în Derer, Hanna „Evaluarea patrimoniului arhitectural”: 52-54.

măsură ce parcurge această parte de țesut urban, este structurată de leit-motivele menționate într-o ordine ce se relevă prin reparcurearea mentală a traseelor memorate. Este un tip de ordine mai dificil de perceput și care, din acest motiv, este deseori subapreciat.

Finalizarea în anul 1997 a studiului „Delimitarea zonelor protejate din municipiul București”²² a pus în evidență că principala caracteristică a orașului consta în varietatea imaginilor urbane pe care le oferă. În cele 11,6 procente din suprafața orașului care necesită măsuri de protecție (de diferite grade de intensitate)²³ au fost identificate peste 200 de porțiuni de țesut urban cu caracteristici diferite față de cele învecinate. Numai trecerea dintr-o astfel de zonă în alta reprezintă un element de varietate, la care se adaugă, desigur, varietatea

²² Studiul a fost elaborat de către Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, București, câștigătorul licitației organizate de către primăria orașului București. Coordonatorul studiului: prof.dr.arh. Angela Filipeanu; autorii sintezei: lect.dr. arh. Hanna Derer, lect.arh. Dan Marin, lect.arh. Florinel Radu; autorii părții referitoare la identitatea culturală: prof.dr.arh. Sanda Voiculescu, lect. dr. arh. Hanna Derer, conf.dr.arh. Nicolae Lascu, lect.arh. Mihaela Gavriș, lect. dr. arh. Sergiu Nistor, lect.arh. Daniela Beldie, lect.arh. Valeriu Drăgan, istoric Aurel Duțu, arhlg. Aristide Ștefănescu, arh. Mariana Nitelea, autorii părții referitoare la valorile artistice și tehnice: conf.dr. arh. Constantin Enache, conf.dr.arh. Florin Machedon, lect.arh. Florinel Radu, lect.dr.arh. Rodica Crișan, lect.dr.arh. Ioan Augustin, arh. Antonela Roșu, arh. Angelica Stan; autorul suportului computerizat: asist. arh. George Postelnicu; autorii părții referitoare la mediul natural (Universitatea București): prof. dr. Maria Patroescu, Marta Bordușan, Laurențiu Rozvłowicz, Adriana Surugiu.

²³ În aceste 11,6 procente nu sunt incluse parcurile valoroase (care reprezintă alte 1,8 procente). Cele patru categorii majore de țesut urban, clasificate în funcție de tipul și gradul de protecție necesare sunt prezentate în Derer, Hanna „Dimensiunea culturală a metropolei”, *Arhitect Design* 3 (2000): 28-30.

imaginilor oferite de fiecare zonă în parte, cum este cea din jurul mânăstirii Antim.

A introduce într-un țesut urban de acest fel o clădire de dimensiuni incomparabil mai mari decit dimensiunile medii ale celorlalte edificii și un ansamblu caracterizat prin omogenitate și unitate – este desigur vorba de Casa Poporului și de Calea Victoria Socialismului – înseamnă a realiza o intervenție care practic nu are cum să fie raportată la scara de valori generată de evoluția istorică a fenomenului arhitectural și urbanistic din București. În consecință, Casa Poporului și Calea Victoriei Socialismului produc, în ciuda omogenității și unității lor intrinseci, o discontinuitate în cadrul orașului.

Identitate și spațiu

Indubitabil spațiul arhitectural și spațiul urban pot funcționa ca reper. Ele ne permit să ne orientăm și să ne re-orientăm, ceea ce înseamnă că susțin încercările noastre de a ne stabili propria poziție, deci de a ne auto-defini în spațiu, în timp și în societate.

De obicei, procesul de auto-definire, adică procesul de identificare se desfășoară la timpul prezent. Reprezentând însă un set de date caracterizate prin stabilitate mai mare sau mai mică, identitatea cuprinde întotdeauna o parte din trecut și se referă la un viitor de o anumită întindere.

Reperele materializate arhitectural și/sau urbanistic funcționează în primul rând în planul existenței fizice. Dar în măsura în care ele încorporează și valori artistice și tehnice și/sau valori de raritate sau de unicat, ele se pot constitui ca date definitorii ale identității culturale. Dacă specialiștilor le revine sarcina de a identifica aceste tipuri de valori și de a le prezenta societății, este de datoria acesteia de a conferi spațiilor arhitecturale și/sau urbane în cauză recunoașterea colectivă

care declanșează și suportă măsurile necesare pentru conservarea și prezervarea acestora. În final, societatea este cea care alege, dintre variantele pe care ni le conferă trecutul, o anumită identitate.

Dorim să ne identificăm cu Casa Poporului sau cu mânăstirea Antim?

ABSTRACT

While space is only in the last resort a reference sign, the artificial space produced by architecture and urban planning is a reference sign in the first place. The reference system needed for orientation may be conceived as a horizontal one – as the *axis cardo* and *decumanus* of the Etrusc and Roman urban planning – or as a vertical one – as the acropola of the greek antiquity or the cathedrals of the medieval towns; it may exist only in a mental reality – as the ideal towns of the renaissance – or it may be materialised in a whole urban settlement – as the baroque towns.

Regardless of the way it shows itself, the reference-space allows us to orientate and thus it supports our attempts to define ourselves. If the architectural object, the dwelling, for instance, may be a component of the individual identity, an ensemble, as the fortified churches of the Transylvanian Saxons, may be a part of the identity of a whole community. Usually we use identity at and during the present time. But identity always includes a piece of the past and refers itself to a certain future, for it represents data, which are more or less stable.

Because they are long-lasting, those parts of identity, which are materialised through architecture and/or urban planning, belong to the firm data of identity. Thus, their contribution to

the definition of identity may (or should) be an important one. Through these architectural and/or urban data, the process aiming for a definition of identity absorbs important parts of the past and orientation through time is eased.

As expected, the products of architecture and urban planning are useful (and sometimes necessary) when the physical identity has to be built. But some architectural objects and ensembles, as well as parts of settlements or even whole settlements, include values, which exceed the physical identity and belong to the cultural one.

Age, aspects referring to tradition or continuity as well as to memory, myths or miracles, a.o. are, according to the contemporary theory of conservation, such cultural identity values. Together with the so-called relative artistic and technical values and with those referring to rarity they represent the three categories of cultural values. Thus, architecture and urban planning, activities, which use space as their working substance, do produce (hopefully) and will always produce (hopefully as well) reference signs, which offer not only physical, but also temporal and cultural identity.

Conservation is the field dedicated to the preservation of reference signs generated in the past, even in the near one. Its first step is the evaluation – a difficult process for the contemporary value scale is itself a product of the past. Finding out cultural identity values is another difficult problem, for it is (or it should be) based upon the reaction of contemporary society. This means that, in a certain way, society chooses from the various options offered by the past the one meant to be its very identity.

But most of the cultural identity values are emotional ones and thus they prove to be subjective and unstable and, as such, the contemporary theory and practice of conservation consider

3. Public Place – Private Spaces / Loc public – Spații private

that they are necessary but not sufficient to justify preservation measures. That is why the specialists have not only to register the permanent changing reaction of society, but also to define the presence of the other two categories of cultural values in order to sustain the required conservation interventions. The more complex the subject, the more difficult is the evaluation process and, as expected, the urban tissue or even whole towns represent probably the most challenging components of the architectural property.

Bucharest, a settlement with a complex history and thus with a complex scale of values, has been studied several times and has proved to be characterized mainly by what one may call variety, a variety which starts with the human scaled monastic ensembles of the 17th century, nowadays surrounded by the historic urban tissue, and ends with the gigantic House of the People built during the communist period. Even if the specialists did demonstrate through acribic analyses and complex syntheses which are the real values of the cultural property of Bucharest, finally it is up to the contemporary society to decide: does it want to identify itself with the traditional monasteries or with the House of the People?